

СТАНОВИЩЕ

от доц. д-р Генчо Василев Вълчев
относно дисертационен труд на тема

„ОБУЧЕНИЕ В СОЦИАЛНИ УМЕНИЯ НА ДЕЦА С ПОВЕДЕНЧЕСКИ ПРОБЛЕМИ, НАСТАНЕНИ ВЪВ ВУИ, СПИ И КРИЗИСНИ ЦЕНТРОВЕ”

за присъждане на образователна и научна степен „Доктор” в област на
висше образование 1. Педагогически науки, професионално направление 1.2
Педагогика (*Специална педагогика*)

Докторант: Илияна Кирилова-Мутафова

Научен ръководител: проф.д-р Веска Шошева
Научен консултант: проф.д-р Красимира Бенкова

Административни маркери

Представеният за оценяване и изработване на становище дисертационен труд е окомплектован във формат и със съдържание, съответстващи на ЗРАСРБ и Правилника за развитие на академичния състав на Тракийски университет – Стара Загора.

Актуалност и дисертабилност на проблематиката

Темата на дисертацията безспорно е актуална. Проблемът с асоциалните прояви на малолетните и непълнолетните придобива тревожна актуалност в нашето съвремие. Нараства броят на противообществените и противоправните прояви от страна на подрастващите. Сnižава се възрастта на извършителите на противообществени прояви и престъпления.

Нерядко жертви и извършители на общественоопасни деяния са малолетни и непълнолетни, като посегателствата се извършват и на територията на самите образователни институции. Опасността училището да се превърне в удобен терен за упражняване на насилие върху личността налага да се проучат същевременно типологията и формите на девиантни и деликвентни прояви сред учениците. От съществено значение е да се изяснят причините, факторите, които детерминират рисковото и асоциално поведение сред малолетните и непълнолетните и възможностите за превенция в тази насока. Работата с подрастващите, независимо дали те са жертви или извършители на неправомерни деяния, изисква едно по-задълбочено познаване на същността на поведението, личностното и социалното функциониране на представителите на

тази възрастова група, както и на тенденциите и акцентите в социалната им активност.

Децата, настанени във ВУИ, СПИ и кризисни центрове, растат в среда, ограничена в предлагането на социална стимулация и интерперсонални ресурси, както отбелязва самата докторантка. Тези специфични характеристики на средата в голяма степен детерминират появата и развитието на поведенчески проблеми и отклонения в социалното функциониране. В този смисъл целенасоченото обучение в социални умения, който докторантът Илияна Кирилова-Мутафова предлага представлява иновативно прилагане на основни инструменти за педагогически и психосоциални интервенции. Експериментът е базиран на идеята, че подобряването на социалните умения при деца с поведенчески проблеми и способността им да генерират нормативни решения на социалните проблеми ще повиши самочувствието им и ще увеличи вероятността другите да реагират благоприятно на тях, а самите деца ще се научат да различават асертивността от агресивността и ще се подобри способността на децата да функционират в ежедневните социални ситуации. В този контекст актуалността на темата и нейната дисертабилност са извън съмнение (за мен). Нещо повече, в предложения дисертационен труд са обхванати всички споменати аспекти на тази сложна проблематика и в резултат са изведени значими обобщения и изводи за повишаване на ефективността на социализиращите процеси.

Познаване на проблематиката

Структурата и съдържанието на Първа глава на дисертационния труд са демонстрация на добра информираност и познаване на базисната и актуалната научната проблематика в трите направления, върху които е изградена концепцията на изследването:

- 1) Поведенчески проблеми при децата и рискови детерминанти;
- 2) Дефицити в социалните умения при децата с поведенчески проблеми;
- 3) Психосоциални интервенции за развитие на социални умения.

Доброто познаване на поведенчески проблеми при децата и рискови детерминанти за тяхното проявление, както и на дефицитите в социалните умения на тези деца е обвързано с достатъчни компетенции в областта на психосоциалните интервенции за развитие на социални умения и тяхното прилагане в теоретичен и практически аспект - според сферата на действие и обхвата на приложението.

Подходът към селектиране, систематизиране и анализ на научната информация показва познаване на конкретната проблематика, както и формираните умения за работа с източници на научна информация.

Параметри на дисертационната разработка

Дисертационния труд е оформен при спазване на нормативните изисквания в Закона за развитие на академичния състав в Република България. Състои се от увод, три глави, изводи и препоръки, заключение, библиография и приложения. Основният текст е развит на 197 страници, 30 страници е списъкът на литературните източници (307 л.и.) и 14 страници с приложения, които

включват част от инструментариума на изследването. В структурно отношение дисертацията е логично построена и добре балансирана. Чудесно е решението непосредствено след всеки от трите извода да има препоръки.

Методика и организация на изследването

Изследователската програма е представена във Втора глава на дисертационната разработка. Предложеният труд представя в систематизиран вид организацията, параметрите и резултатите от обучение в социални умения на деца с поведенчески проблеми, настанени в институция, продължило три години. Изследователската програма е прецизно разработена и в конструктивен план е разработена в два етапа:

- 1) проучване на теоретични източници;
- 2) провеждане на експерименталната програма.

Коректно, ясно и точно е дефинирана предметно-обектната област на изследването (стр.133).

Трудът има ясно и точно формулирана цел и 3 изследователски задачи, които ясно очертават конфигурацията на изследването. Научното предположение (хипотезата) е дезагрегирана на 3 субхипотези. Целите и задачите на изследването са логично аргументирани и напълно кореспондират с декларираните изследователски предположения (хипотези). Трите хипотези са коректно формулирани и детерминират трите акцента на изследователската програма за очакваните резултати от реализирането на обучение в социални умения: 1) общо редуциране на поведенческите нарушения на изследваната група; 2) ефект от обучението според тежестта на базисно демонстрираната симптоматика; 3) ефект от обучението при деца с прояви на физическа агресия.

Групата на *участниците в изследването* е коректно селектирана, съобразно целта и задачите на изследването и включва общо 100 деца на възраст 15-17г., настанени в дом за временно настаняване на малолетни и непълнолетни, в ситуация на задържане след бягство от институция – ВУИ, СПИ и кризисни центрове на територията на цялата страна. Приемам за особено удачно решението на докторанта да обособи в отделен параграф (2.3) представянето на социално-демографските характеристики на участниците в изследователската процедура, което е предпоставка и заявка за сериозен и задълбочен анализ на резултатите от експеримента в следващия раздел на дисертационния труд.

Изследователският инструментариум е разработен прецизно, съобразно поставената цел и задачи и в съответствие с общата концептуална идея на дисертационния труд. Всеки инструмент е описан подробно в структурен и съдържателен план, със съответната аргументация за ползването му по посока на целта и задачите. Самите инструменти са представени в приложенията.

Анализът на резултатите от изследването е представен в Трета глава, като е следвана хронологията на изследователската програма. Диференциацията на акцентните направления на анализа е съобразно заложените хипотези. Резултатите от анализа на данните са представени в табличен вид, онагледени са чрез схеми и диаграми, което е допълнителен плюс към достоинства на разработката. Интерпретацията на данните и направените обобщения неоспоримо доказват заложените три хипотези. При диференцирания анализ на

данните по посока на хипотезите са изведени обобщения с практическа стойност за практиката.

Приноси на дисертационния труд

Приносите на дисертационния труд на Илияна Кирилова-Мутафова са с комплексен характер: 1) към научната теория по проблема за реинтеграцията на децата с поведенчески проблеми, настанени във ВУИ, СПИ и кризисни центрове и свързаните с този процес психосоциални интервенции и педгогически технологии; 2) приноси с практико-приложен характер.

Заклучение

Оценката ми на представения дисертационен труд се базира на следните маркери:

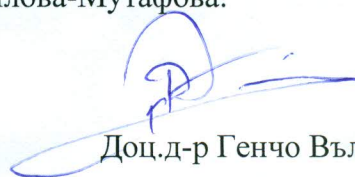
1. Съответствие с регламентите на Закона за развитие на академичния състав в Република България (ЗРАСРБ), Правилника за прилагане на ЗРАСРБ и съответния Правилник на ТрУ. – *Представения труд и публикации напълно съответстват на нормативните изисквания.*

2. Приноси. - *Научните резултати, постигнати в дисертационния труд са значими за специалнопедагогическата теория и практика.*

3. Дизайн. – *Структурирането на съдържанието и оформлението са извършени прецизно и компетентно.*

Докторантът Илияна Кирилова-Мутафова притежава задълбочени теоретични знания и професионални умения по научна специалност Специална педагогика и демонстрира качества и умения за самостоятелно провеждане на научно изследване. Това ми дава основание да предложа на уважаемото Научно жури да даде положителен вот на процедурата за присъждане на образователната и научна степен „доктор” на ТрУ в областта на висше образование 1. Педагогически науки, Професионално направление 1.2. Педагогика (*Специална педагогика*) на Илияна Кирилова-Мутафова.

26.08.2017 г.
гр. Бургас


Доц. д-р Генчо Вълчев